

Návrh na udělení titulu „Nositel tradice lidových řemesel“

Osobní údaje kandidáta:

Jméno a příjmení	Marcela Hrabovská
Narozena (datum a místo)	15. 6. 1958 , Brno
Státní občanství	ČR
Adresa bydliště	Želešice 78E , 664 43 Želešice
Adresa pracoviště	Želešice 78E , 664 43 Želešice
Telefon	723606505
E-mail	
Obor uchovávané řemeslné tradice	kraslice zdobené slaměnou intarzií

Návrh předkládá:

Jméno a příjmení, jeli předkladatelem fyzická osoba nebo název, je-li předkladatelem právnická osoba

Etnografický ústav

Historické muzeum Moravského zemského muzea

Adresa předkladatele	Koblišná 1, 602 00 Brno
Telefon	515 910 570
Kontaktní osoba	Mgr. Věra Colledani
Telefon	739038064
E-mail	vcolledani@mzm.cz
Návrh zpracovaly	PhDr. Jana Poláková, Ph.D. Mgr. Věra Colledani

Moravské zemské muzeum
Historické muzeum
Etnografický ústav
659 37 Brno, Zelný trh 6
IČ: 00094862, DIČ: CZ00094862
www.mzm.cz
42

.....
datum a popis předkladatele

Seznam povinných náležitostí návrhu:

I. Profesní životopis se zaměřením na péči o uchování tradic oboru:

Paní Marcela Hrabovská se narodila v Brně, kde také celý život vyrůstala. Vyučila se prodavačkou se specializací ovoce-zelenina (1976) a několik let pracovala v oboru. Po mateřské dovolené (2 děti) byla zaměstnána v závodu na zpracování a přidružené výrobě zemědělského družstva. Od r. 1991 pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná. Do současnosti prodávala vlastnoruční výrobky – zpočátku kraslice zdobené voskovou reliéfní technikou, šitou krajkou a ručně i strojově pletené výrobky. Nyní je již v důchodu a stále se věnuje rukodělné práci.

Od r. 2016 pracuje jako dobrovolník v Etnografickém ústavu Moravského zemského muzea (EÚ MZM).

Rodina matky pocházela z Vyškovska. Pamatuje si prarodiče (stařečka a stařenku), kteří se vedle zemědělství zabývali zpracováním slámy. Stařeček zdobil nábytek slámou, stařenka vytvářela v období Velikonoc vajíčka lepená slámou. Obvykle byla vařená a plná. V této době byla paní Hrabovská ještě malá, takže si vědomé předávání a přebírání techniky neuvědomuje. Nicméně prvotním impulzem pro její současnou práci byla právě možnost sledovat stařenku. Vajíčka zdobila paní Hrabovská sama od dětství, čerpala z časopisů (Dorka, Ateliér Květen), zkoušela všechny techniky, aby měla každý rok jiná. Až měla svoji rodinu, ustálila se na dvou technikách – reliéfní vosk a slaměná intarzie. Zpočátku vytvářela slaměné kraslice na vyfouknutá vajíčka pouze pro nejbližší okruh svých přátel. V rámci prodejních trhů se setkala s paní Annou Dražilovou, která jí pomohla techniku slaměné intarzie vypracovat. Od té doby se věnuje pouze slaměné technice. Svoji práci považuje za nekomerční, nevytváří série stejných motivů na hromadný prodej. Pracovní techniku předvádí na trzích, předváděcích akcích organizovaných muzei a spolky, ale i v rámci dílen pro školy či vybrané skupiny. V případě předváděcích akcí používala jako oděv pracovní oděv německé menšiny, která původně žila v Želešicích, jejím současném bydlišti. V posledním roce si po konzultaci s odborníky z EÚ MZM nechala podle dobových fotografií ušít oděv pro starší ženy z Brněnska.

II. Popis technologie a tvarosloví zhotovovaných výrobků, s důrazem na srovnání s obdobně zaměřenými výrobci:

Paní Hrabovská pracuje pouze s vyfouknutými skořápkami vajec, i přes to, že se v minulosti používala vajíčka vařená. K přechodu od vařených vajec k výfukům došlo v souvislosti s nedostatkem vajec v průběhu 1. světové války.

Barvení vajec:

„Výfuky“ odmastí, řádně vymyje i zevnitř, a to nejméně 3x. K obarvení skořápky používá vedle dnes již obvyklých akrylových barev také přírodních barviv – slupky žluté i červené cibule, vlašovičnick, ořechové listí i slupky, červené zelí, komínové saze, šafrán apod. V současné době, a to především díky pozvání Českého centra v Houstonu jí bylo umožněno vyzkoušet barvení v tzv. březule, tj. odvaru z kůry brazilského fernabukového dřeva (*Ceasalpina echinata*), jehož pomocí se u nás barvily kraslice do typické červené barvy už od konce 16. století. V průběhu 1. světové války se však dovoz této exotické kůry přerušil a v současné době mu brání hygienické předpisy EU. Přírodní barviva byla v minulosti nahrazena anilínovými a později také akrylovými barvami, které mají výraznější odstíny. Ty paní Hrabovská používá při výuce dětí, protože barvy vytvoří na skořápce ochranný film, celkově ji zpevní a tím se i s „výfukem“ snadněji manipuluje. Barvení kraslic provádí v průběhu celého roku, využívá vrcholů vegetativního období jednotlivých barviv. Na povrchovou úpravu nepoužívá lak, i když připouští, že po přelakování jsou barvy výraznější a trvanlivější. Přírodní barvy se používají pouze na slepičí popř. husí vejce, protože jejich povrch není mastný. Z tohoto důvodu nelze použít k barvení přírodními barvami vejce kachní. Křepelčí vejce vzhledem k barevnosti nelze také přírodními barvami překrýt. Pštroší vejce mají nesavý povrch (např. Marie Čiháková pštroší vejce před barvením brousí). Takto zdobené kraslice předává většinou do sbírek muzeí.

Příprava slámy:

V minulých letech si paní Hrabovská pěstovala slámu sama, v současné době využívá produkce slámy soukromníků. Díky mnohaletým zkušenostem dokáže využít kvalitní materiál. Sběr slámy provádí na vytipovaných lokalitách po celé ČR. Barvu a kvalitu slámy ovlivňuje složení půdy a v nemalé míře také klimatické podmínky jednotlivých lokalit. Ke své práci využívá také zelená stébla obilí, především ovsa a ječmene, která suší ve tmě. Díky tomuto technologickému postupu zůstávají stébla zelená. Slámu k dalšímu použití nijak neupravuje, usušená stébla nastříhuje a vlhká dále „žehlí“ nůžkami tak, aby se zbavila rostlinného obsahu.

Zdobení vajec:

Tvary vystřihuje, razníky používala pouze v počátcích výroby, dnes je již neužívá. Při tvorbě vzorů využívá barevné odlišnosti jednotlivých stébel. Dodržuje symboliku vzorů popsanou v odborné literatuře (A. Václavík, H. Dvořáková, J. Klvaňa).

Vzory lepí lepidlem značky Herkules, nahradila tak lepením bílkem nebo pryskyřicí. Přesný popis přípravy a realizace kraslic s vysvětlením jednotlivých symbolik zachycuje dokument vyrobený Muzeem Jana Amose Komenského v Uherském Brodě v roce 2016 a 2017 (odkaz v příloze).

Vzory paní Hrabovské vychází z křesťanské symboliky i z lidových tradic, magie a pověr. Jsou velmi drobné, detailně propracované, využívají barevnou škálu obilovin. Pro jejich perfektní řemeslné zpracování, neobyčejné vzory a zachování tradičních postupů získala v roce 2021 titul Mistr tradiční rukodělné výroby Jihomoravského kraje. Její kraslice využívá hejtman JMK k reprezentaci Jihomoravského kraje.

II. Informace o schopnosti předávat osvojené profesní znalosti a dovednosti následovníkům

Tím, že se paní Hrabovská zdobením kraslic zabývá celý život, naučila techniku slaměné intarzie také svoje děti. Blíže k ní má syn, nicméně aktivně se touto prací nezabývá ani jeden, přestože se syn se snachou se podílí na přípravu budoucích kraslic a zpracování slámy. Paní Hrabovská se účastní předváděcích akcí v muzeích a institucích (Uherský Brod, Kyjov, Hodonín, Jindřichův Hradec, Krajský úřad Jihomoravského kraje, Horácké muzeum v Novém městě na Moravě, v Edenu Bystřice nad Perštejnem, Praha – Ořech, Kežmarok na Slavnostech evropských řemesel), kde techniku zdobení slámou učí především děti. Příkladem je dlouholetá spolupráce se Základní školou na Arménské ulici v Brně.

Paní Marcela prováděla také výukové kurzy v Českých centrech v USA (Texas 1x, Kalifornie 2x).

Zájemcům o práci se slámou se vzhledem k náročnosti techniky věnuje především individuálně, navštěvují ji v soukromí.

Její kraslice nachází po celém světě ve sbírkách mnoha muzeí a institucí.

V roce 2021 převzala z rukou hejtmána Jihomoravského kraje JUDr. Bohumila Šimka titul Mistr tradiční rukodělné výroby Jihomoravského kraje.

III. Informace o účasti na přehlídkách, výstavách a specializovaných trzích, případně dalších aktivitách péče o tradice lidového řemesla

Paní Hrabovská se účastní akcí především spojených s Velikonočními tradicemi nebo akcemi spojenými se sklizní obilí. (Dožínky Jihomoravského kraje, akce ve Skanzenu při NÚLK Strážnice, v Archeoparku Modrá, v Uherském Brodě.

Spolu s manželem jsou členy Spolku českých betlémářů, v poslední době se tedy účastní se svými kraslicemi s křesťanskými motivy spolkových kulturních akcí. (Příbram, Třešť, Jindřichův Hradec).

Zúčastnila se prezentačních akcí nositelů titulu Mistra tradiční rukodělné výroby Jihomoravského kraje pořádaných Regionálním pracovištěm pro TLK JMK (Dny otevřených ateliérů, jarmarky spojené s předváděním řemesla).

IV. Fotodokumentace s připojeným popisem fotografií, popřípadě seznam dalších zaslaných materiálů, se stručným komentářem Fotografie přiloženy na CD.

IV. Fotodokumentace s připojeným popisem fotografií, popřípadě seznam dalších zaslaných materiálů, se stručným komentářem

Fotografie přiloženy na CD.

Paní Marcela Hrabovská v médiích:

<https://brno.rozhlas.cz/i-slama-ma-sve-barvy-rika-zena-ktera-s-ni-v-zelesicich-vytvari-unikatni-kraslice-8725963>

<https://zdarsky.denik.cz/galerie/marcela-hrabovska-z-zelesic-umi-barvit-vajicka-v-leccems.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=7CLNPZ9clAQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=4KAx9hM-zic>

<https://www.youtube.com/watch?v=R1UCA2bp IE>

<https://www.youtube.com/watch?v=yQH5J4tVAX4>

Černá akrylová barva

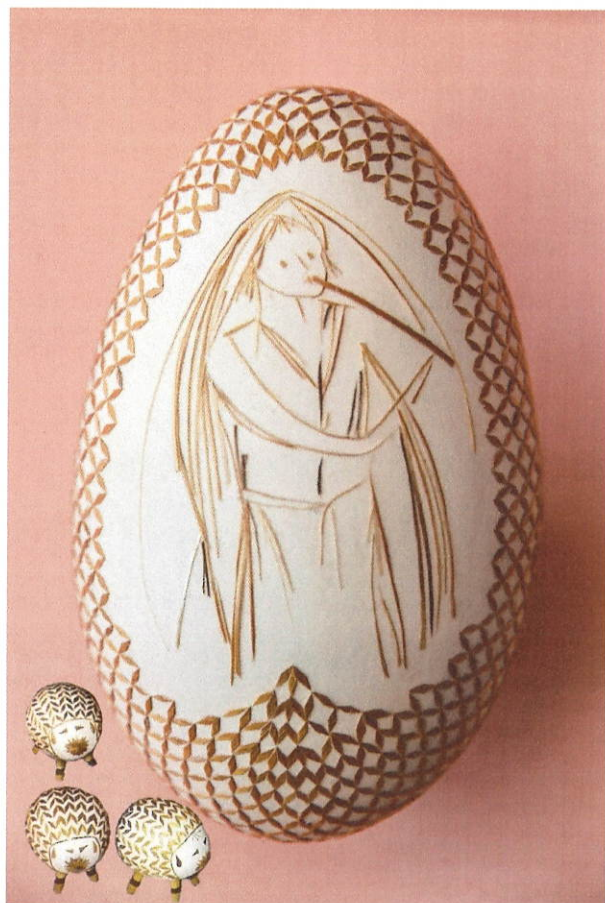
Motiv:

Členění na 4 světové strany,

každá strana má solární motiv,

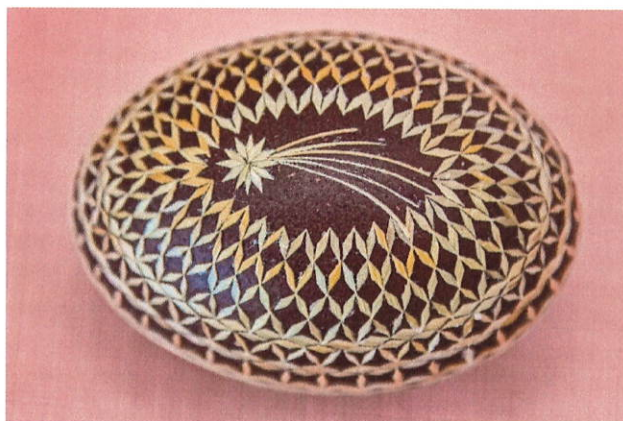
slepičí stopa je ochránce všeho živého, co běhá na dvoře

obepínající motiv chrání domov

Ovečky z křepelčích vajec

Husí a slepičí kraslice s křesťanskými motivy

Kraslice barvené přírodními barvami (ořech, cibule, kurkuma, vlašovičnick, červené zelí, březule)

Paní Marcela Hrabovská
v pracovně dr. Polákové,
kurátorky sbírky kraslic

Etnografický ústav MZM

Brno, 2019

Paní Hrabovská s manželem při prezentaci nemateriálních statků v ilustraci Zuzany
Osako, Art Gallery Brno 2022

Paní Hrabovská při přebírání titulu MTRV JMK, Kyjov 2021

Velikonoce se blíží, Kyjov 2019

Paní Hrabovská v České televizi

Brno 2023

Muzeum J.A.K.

Uherský Brod, 2023

7. Písemný souhlas nominovaného s pořizováním dokumentace pro potřeby NÚLK a svolení k publikování osobních a kontaktních údajů, profesního životopisu, fotografií své osoby a svých výrobků za účelem propagace titulu Nositel tradice (např. v propagačních tiskovinách, na výstavě Nositelé tradice, na webových stránkách NÚLK, MK ČR)

Souhlasím s pořizováním dokumentace pro potřeby NÚLK a svoluji k publikování osobních a kontaktních údajů, profesního životopisu, fotografií své osoby a svých výrobků za účelem propagace titulu Nositel tradice.

Nominovaná Marcela Hrabovská

Hrabovská Marcela

V Brně, 10.10.2023